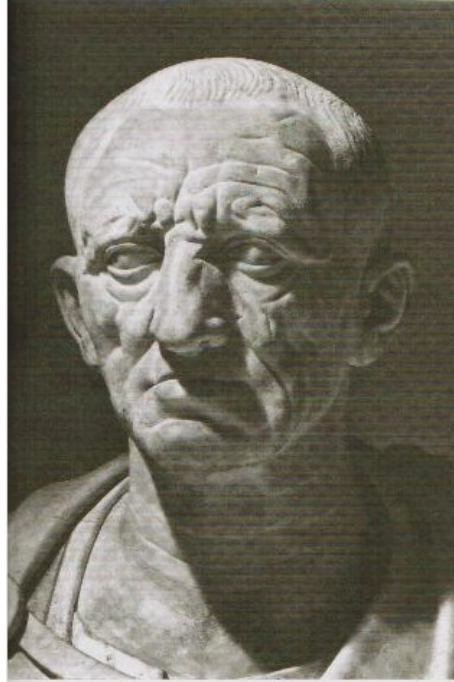

Ontmoetingsdag HGW
14 september 2023
Universiteit Antwerpen

Diversiteit en (on)gelijke onderwijskansen

Piet Van Avermaet

- **2016 (HGW):**
“Omgaan met diversiteit in de klas. Een kwestie van mentale structuren veranderen”
- **2019 (Topunt):**
“De kracht van diversiteit”

Ceterum censeo Carthaginem esse delendam

Diversiteit en (on)gelijke onderwijskansen

CONCEPT. WHAT'S IN A NAME?

Diversiteit

- Diversiteit is zeer breed en heeft vele vormen
- Gevaar van categoriale indelingen
- Individuele en groepsdimensie
  - Meervoudige identiteit, hybriditeit
  - Identificatie (zelf en ander) met verschillende groepen en subgroepen
  - Sociale werkelijkheid is dynamisch en complex
- Gevaar van enkel focussen op verschillen
- 'otherness' en 'sameness'
- Intersectioneel

Omgaan met diversiteit

- Verwijst naar een samenleving waarin steeds moet worden gezocht naar oplossingen voor uitdagingen/problemen/...;
- Waarin moet worden onderhandeld over normen/ongelijke machtsrelaties;
- Verwijst naar een dynamische samenleving van verschillende culturen, (sociale) groepen en individuen in eenzelfde omgeving;
- Daarin schuilt een mogelijk conflict;
- Dit moeten we niet altijd negatief zien;

- Verschillen en overeenkomsten in gemeenschappelijke ruimte en tijd;
- Dynamisch i.p.v. statisch (groep, identiteit, cultuur,...)
- Interactie en onderhandeling;
- Verschillen accepteren als verrijking: verschillende referentiekaders;
- Niet uitsluitend 'wij' en 'zij' en aanpassen aan 'onze' normen;
- Solidariteit, tolerantie en samenwerking;
- Conflict gebruiken als motor voor verbetering.

De kracht van (omgaan met) diversiteit

- Een realiteit
- Geen thema
- Kern/uitgangspunt/kracht voor de maakbaarheid van een samenleving
- Motor voor maximale participatiekansen voor iedereen

ER IS IN ONDERWIJS NOG EEN WEG AF TE LEGGEN!

WAT IS HET PROBLEEM?

Twée met elkaar verbonden onderwijsuitdagingen

1. Omgaan met (talige) diversiteit en het creëren van inclusief onderwijsbeleid en klaspraktijken;
2. Terugdringen van sociale ongelijkheid.

Hardnekkig en weerbarstig

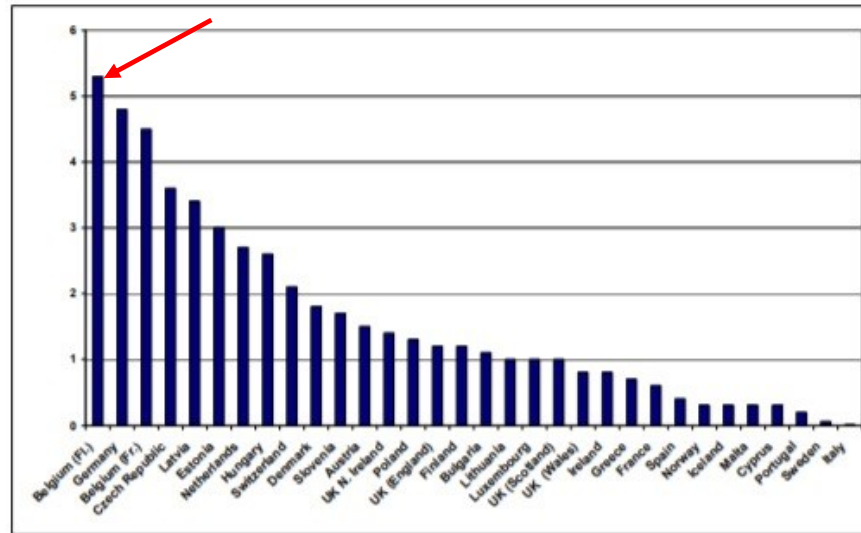
SYSTEMISCHE PROBLEMEN.

Een paar voorbeelden

Segregatie

- “Segregation is embedded in the Flemish education system, although there is no empirical evidence of its benefits. Rather, it is a normative choice.” (De Schauwer, Van de Putte en de Beco, 2019)

Figure 2.5. Pupils in special schools and classes as a % of the total school population in each European country

Source: European Agency for Development in Special Needs Education, Country Data 2010

Transities

Tim haalde 73 % op test.
Maar zijn ouders zijn
zorgkundige en chauffeur...

Tom haalde 73 % op test.
Maar zijn ouders zijn
juriste en bedrijfsleider...

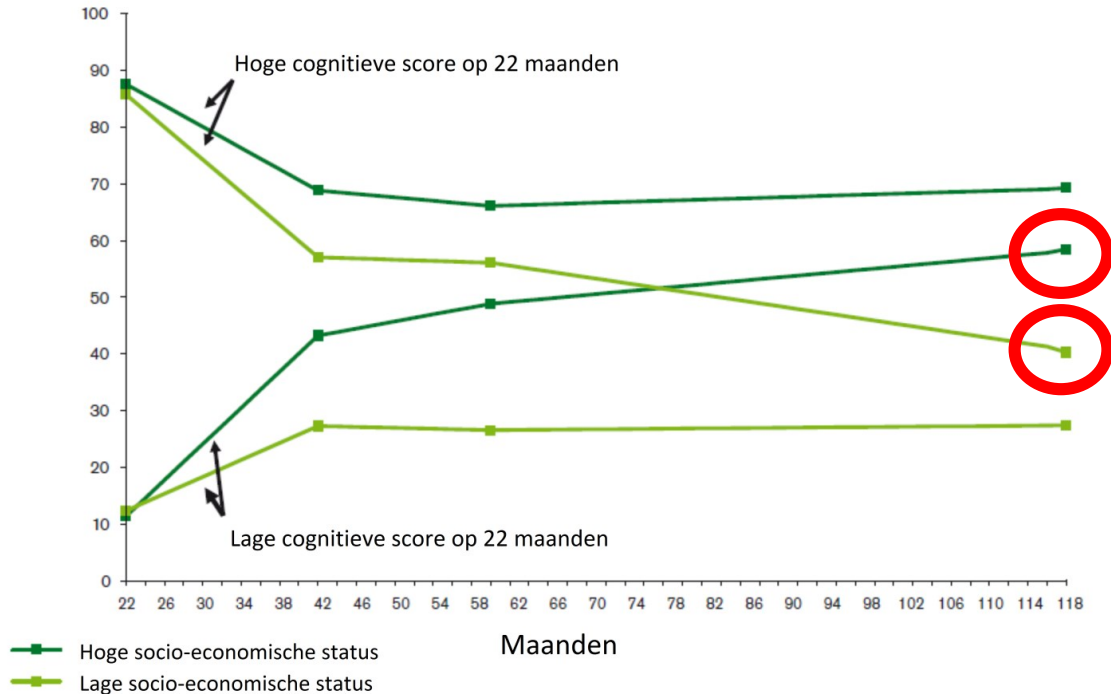
Advies:
naar tso

Advies:
naar aso

© Het Nieuwsblad 26/01/2018

Impact van armoede en sociale klasse

Gemiddelde positie
in de verdeling van
testscores

HOE KOMT DIT?

De (il)legitimiteit van symbolisch kapitaal

- Voornaamste taak van onderwijs: verwerven van competenties om in maatschappij te kunnen functioneren;
- Onderwijs is hierin niet de enige actor;
- In bepaalde sociale omgevingen worden meer vaardigheden, meer kennis, etc. ontwikkeld dan in andere, of ze hebben er meer legitimiteit;
- Compenseren voor deze ongelijke kansen en 'de-hiërarchiseren' van symbolisch kapitaal is een specifieke emancipatorische taak van onderwijs;
- Onderwijs moet er naar streven dat kansen van kinderen/jongeren in de samenleving niet alleen afhangen van de kansen die ze van thuis meekrijgen.

Ongelijke kansen in onderwijs hardnekkig probleem.

Hoe komt dit?

- Minstens vier fundamentele problemen:
  1. Normatieve en niet-negotieerbare educationele grammatica's;
  2. Spanning structure – agency;
  3. Binair denken;
  4. Omgaan met diversiteit en heterogeniteit;

Hoe komt dit?

1. Normatieve en niet-negotieerbare educationele grammatica's:

- Traditionele grammatica's van onderwijs worden nauwelijks in vraag gesteld;
- Illegitimiteit van bepaalde vormen van symbolisch kapitaal;
- Nauwelijks duurzame systemische veranderingen;
- Veranderingen in de periferie van onderwijs, niet tot in de kern.

Hoe komt dit?

2. Spanning structure – agency:

- Het 'probleem' en verantwoordelijkheid wordt vooral bij de 'agent' (i.e. het kind en de sociale omgeving, de ouder) gelegd;
- Bepaalde groepen/individuen hebben nauwelijks agency in context van onderwijs;
- Er wordt nauwelijks gekeken naar de interactie tussen het systeem en het individu.

Hoe komt dit?

3. Binair denken:

- Ons denken over onderwijs is overwegend binair, en derhalve polariserend/gepolariseerd;
- Waarbij de ene kant als de legitieme (niet onderhandelbare) norm wordt beschouwd en de andere als de afwijkende, deficiënte;
- Voorbeelden:
  - Excellent – eerlijk (equity)
  - Deficit – differentie
  - Expliciet – impliciet
  - Kennis – vaardigheid
  - Formeel – informeel
  - Thuis – school
  - Testen – assessment
  - ...

Hoe komt dit?

4. Omgaan met diversiteit en heterogeniteit:

- De twee kernuitdagingen worden in huidige beleid voor een groot stuk genegeerd en scholen en leerkrachten worden aan hun lot overgelaten;
- We zien diversiteit en heterogeniteit als een probleem;
- We vinden het moeilijk om om te gaan met heterogeniteit; opteren bijna exclusief voor divergerende vormen; weten niet hoe we convergerende vormen van omgaan met heterogeniteit moeten vorm geven;
- We thematiseren ongelijkheid en diversiteit.

Hoe pakken we uitdagingen nu aan?

- Conditioneel
  - koalatest
- Deficiëntie
  - (taal)achterstand
- Kumbaya
  - ‘Week van de diversiteit’
  - Meertalige liedjes zingen
- Blaming the victim
  - Ouderbetrokkenheid
  - Taalgebruik thuis
- Interne outsourcing
  - Pull-out klassen; bijspijkerklassen
  - zomerklassen
- Periferie
- Gefragmenteerd

TWEE VOORBEELDEN

1. DE “HOE VROEGER, HOE BETER” PARADOX

De 'hoe vroeger, hoe beter' paradox

Gelijke kansen vanaf de kleuterschool zijn cruciaal!

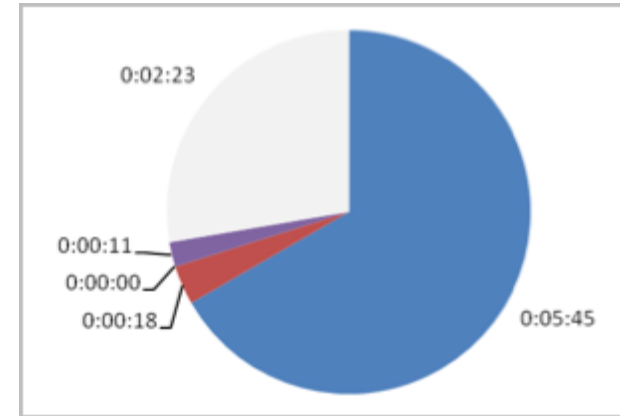
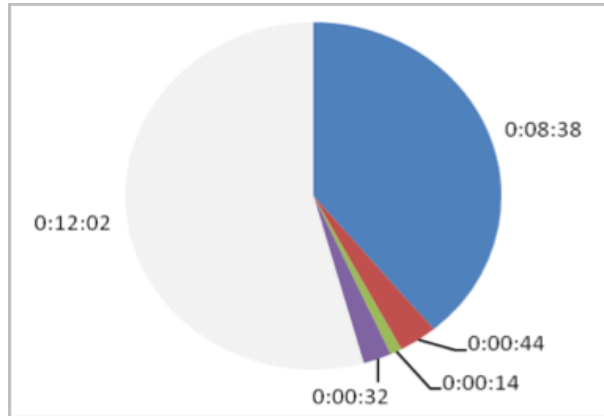
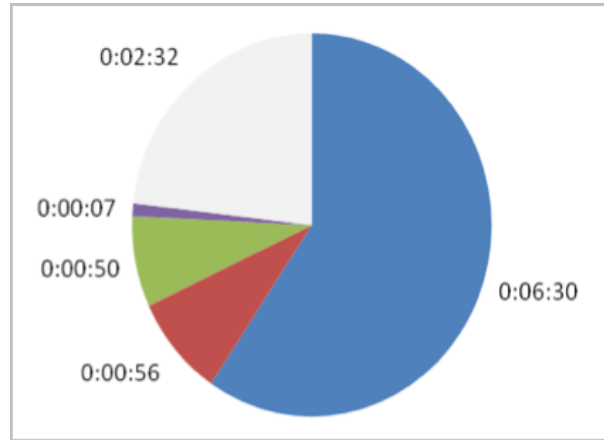
- Dichten van de (kansen)ongelijkheidskloof;
- Verhogen participatiegraad (kwantiteit) op een dwingende manier;
- Assumptie: meer kansen om (Nederlands) te leren en dus later schoolsucces;
- Daar is veel voor te zeggen, maar effecten vanaf 4 jaar, daaronder verwaarloosbaar (Sierens et al., 2019);
  - Licht positief effect op WO
  - Geen effect op begrijpend lezen
- Bovendien bijna nergens ter wereld zo goed uitgebouwd kleuteronderwijs en zo hoge participatiegraad.

In Vlaanderen hebben we een unieke voorsprong, ...
..., maar de ongelijkheid is hardnekkig.

KWALITEIT

Weinig taalproductie
Vb klas 1:

- Kring gem 10 min
- Koek & fruit gem 22 min
- Jas gem 03 min

2. DE EENTALIGE PARADOX

Nederlands en meertaligheid: een binaire relatie

- Eén keerzijde van de medaille wordt gezien als de legitieme (niet-onderhandelbare) norm en de andere als afwijkend:
  - Leren enkel via de ‘dominante’ taal is de legitieme norm: Een **Nederlands exclusief taalbadmodel**;
  - **Meertalig onderwijs** als de afwijkende norm en contraproductief voor leren (let wel: MT dubbele standaard)

Dus, aan de ene kant wordt ‘taal’ naar voor geschoven als de oplossing, de panacee voor sociale ongelijkheid en aan de andere kant staat ‘taal’ leren en nansen in de weg, het vileine.

IS HET HUIDIGE ANTWOORD ADEQUAAT/EFFECTIEF?

Exclusief taalbadmodel Nederlands

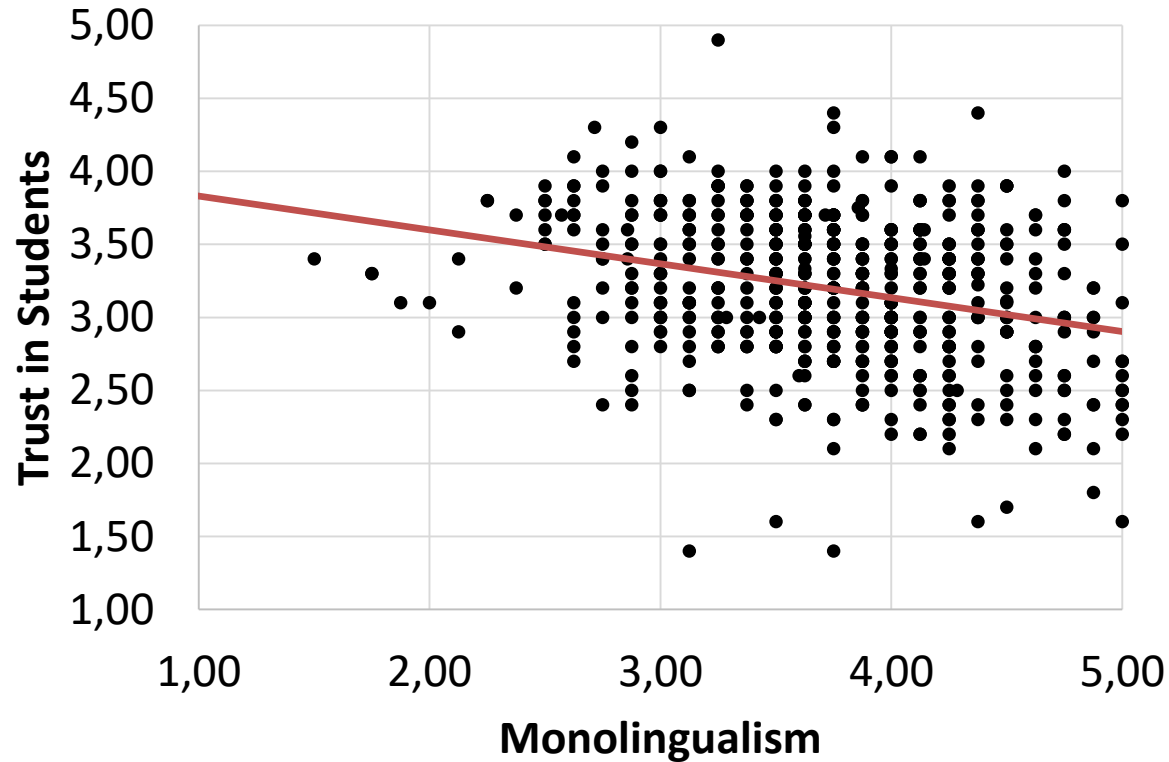
- Beleid zet al meer dan 15 jaar in op taal (i.e. kennis van het Standaard Nederlands) als belangrijkste hefboom tot schoolsucces:
  - Exclusief inzetten op Nederlands taalbadmodel;
  - Remediëringsprogramma's; bijspijkerklassen; pull-out klassen; (taal)niveaugroepen; zomerscholen; ...
  - Niet (h)erkennen, bannen en soms verbieden van andere taalrepertoires (o.a. thuishalen) van kinderen op school en in de klas.

De bewijslast is flinterdun en gammel

- Systematische 'pull-out' klassen blijken niet echt succesvol (Karsten et al.,2006)
- Jonge nieuwkomers in aparte taalbadklassen is niet echt te verantwoorden (Groothoff,2020)
- Saunders, Goldenberg & Marcelletti (2013) pleiten voor een mix van doelgerichte taallessen voor kortere periodes van de dag, bij voorkeur inclusief in de 'mainstream' klas
- En vooral: na bijna 20 jaar blijft de ongelijkheid in onderwijs een hardnekkig probleem

De ééntalige paradox

(Pulinx, Agirdag & Van Avermaet, 2014)

NAAR EEN ANDERE AANPAK

- Ons fundamenteel denken over diversiteit en onderwijs **ontkent diversiteit** als uitgangspunt;
- We erkennen **diversiteit**, maar blijven het moeilijk vinden om het **als de norm** in onderwijs te beschouwen;
- We erkennen diversiteit, enkel als conditie tot inpassing. Waardoor het meteen wordt **gedeevalueerd tot afwijking**, handicap, achterstand, probleem, ...

“...if you are not like everybody else, then you are abnormal, if you are abnormal, then you are sick. These three categories, not being like everybody else, not being normal and being sick are in fact very different but have been reduced to the same thing”

Michel Foucault

Fragmentitis!

- Segregatie
- Cognitieve kloof
- Transitie
- Ongelijkheid
- Excellentie
- Armoede
- ASS
- ADHD
- Geletterdheid
- Ouderbetrokkenheid
- Accountability
- ...

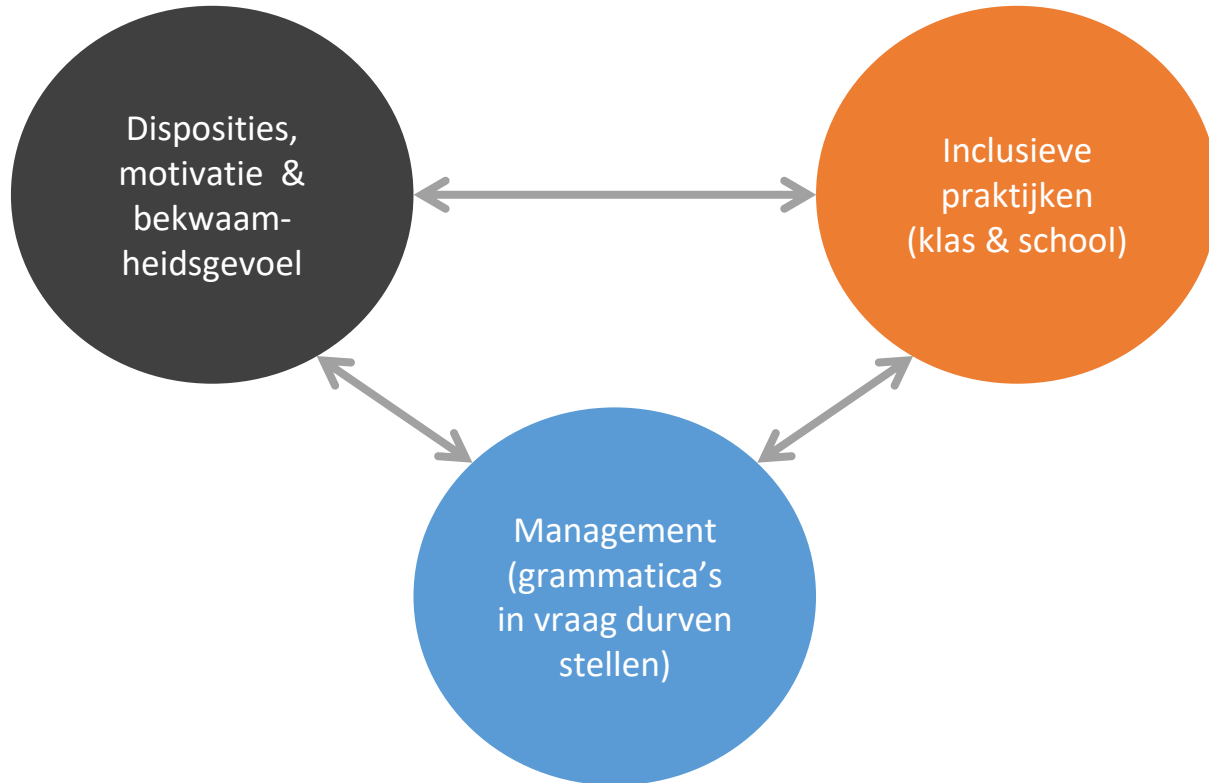
- Een beleid voor elk probleem, uitdaging, kind, ...
- « hoofdtaak » <-> aanpakken van al deze uitdagingen
- Drastische shift nodig naar een meer inclusief kwaliteitsvol onderwijsbeleid dat focust op de basics, de kern en op het verhogen van de kwaliteit en waarbij diversiteit als feitelijkheid, norm, meerwaarde en bron voor leren wordt genomen.

Een inclusief diversiteitsbeleid

- **Drastische shift is nodig naar inclusief diversiteitsbeleid dat focust op de basics:**
  - Didactiek/pedagogiek;
  - Evaluatie;
  - Taal en meertaligheid;
  - Beliefs, kijken en praktijk;
  - Gedeelde verantwoordelijkheid (school-ouders-leerlingen);
  - Reflecteren & professionaliseren om met diversiteit en ongelijkheid om te gaan.

Een inclusief diversiteitsbeleid

7 kerncomponenten

A. Attitudes

A 1

Houding tegenover verschillende vormen van diversiteit

A 2

Visie over de rol van onderwijs op vlak van diversiteit

B. Gevoel van bekwaamheid

B 1

Oog hebben voor diversiteit

B 2

Elke leerling laten (excel)leren

B 3

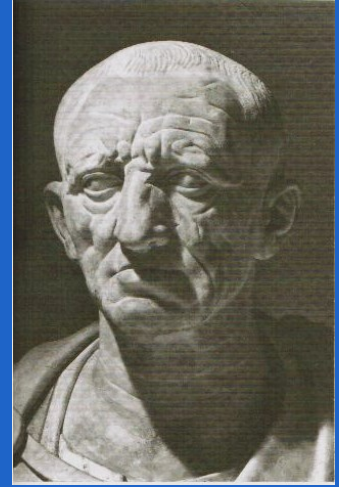
Leerlingen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties

B 4

De krachten bundelen met collega's en externe partners

B 5

De krachten bundelen met diverse ouders

SAMENVATTEND

Centrale ingrediënten voor excellent en eerlijk 'diversity proof' onderwijs

- Diversiteit als de norm, de kern van onderwijs (in het beleid en tot in de didactiek);
- Inclusieve leeromgeving als uitgangspunt;
- Diversiteit waarderen en benutten;
- Het binaire overstijgen;
- Hoge verwachtingen van alle leerlingen;
- Hechte teams en samenwerking met externen;
- Kwaliteit van talige klasinteractie;

Centrale ingrediënten voor excellent en eerlijk 'diversity proof' onderwijs

- Inclusief, kwaliteitsvol en volgehouden talenbeleid:
  - Taal als vehikel waarmee kennis wordt geconstrueerd;
  - (multimodale) geletterdheid en leesvaardigheid;
  - meertaligheid;
- Sterk, kwaliteitsvol en breed assessmentbeleid;
- Gedeelde verantwoordelijkheid: leerlingen-ouders-school;
- Continue professionalisering;
- Monitoring en (zelf)reflectie;
- Sociale ongelijkheid terugdringen.

Maximale ontwikkelingskansen voor ALLE kinderen.

Ontmoetingsdag HGW
14 september 2023
Universiteit Antwerpen

DANK U

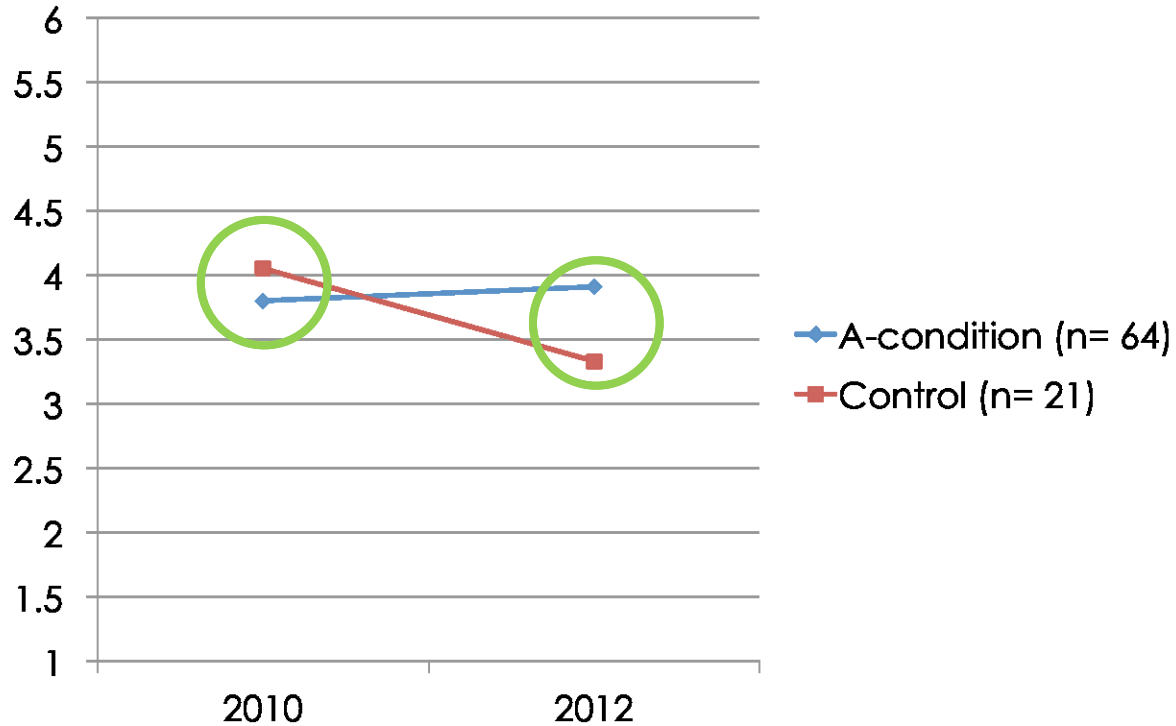
piet.vanavermaet@ugent.be

TALIGE DIVERSITEIT BENUTTEN: ENKELE FEITEN

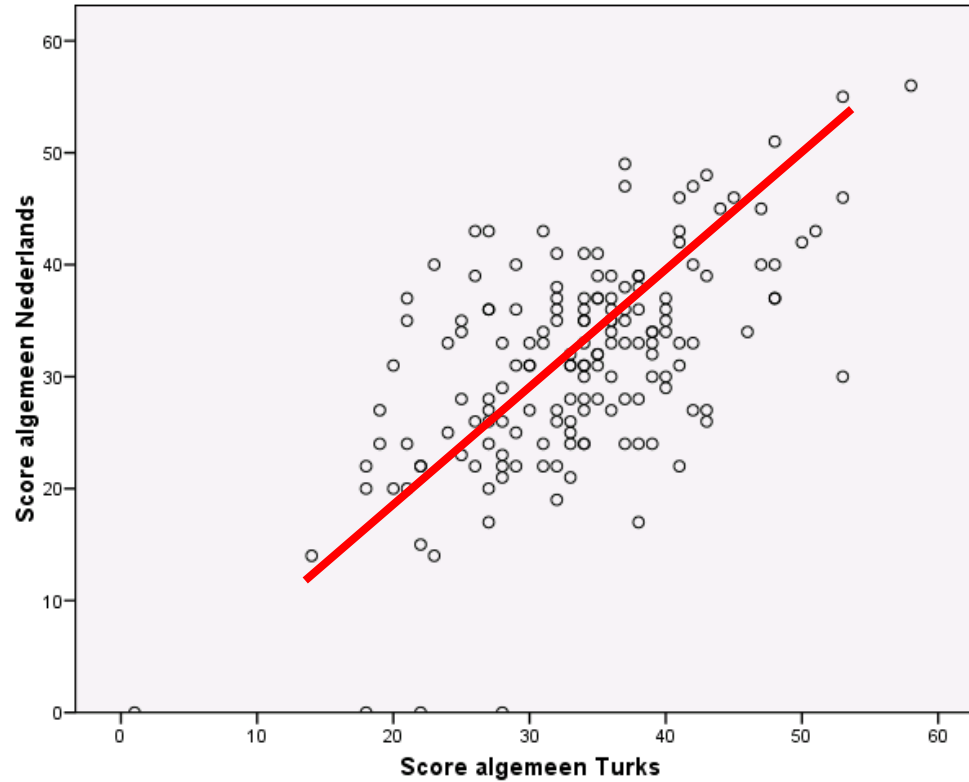
Effect gebruik thuistaal op taalvaardigheid Nederlands

- Begrijpend lezen.
  - experiment-conditie: $M = 21.14$ ($n = 42$)
  - Controle: $M = 21.91$ ($n = 43$)
- Het benutten van de MT repertoires van kinderen heeft geen negatief effect op hun begrijpend lezen Nederlands.

Socio-affectieve effecten: zelfvertrouwen

Talen bouwen voort op elkaar

Tweetalige immersieprogramma's

